

RODICA FRENȚIU

Memoria clipei: repere fugare pe calea caligrafiei

*Nu există nimic în afara momentului prezent.
Întreaga viață a unui om nu este altceva decât o
succesiune de asemenea momente.*

Tsunetomo Yamamoto, *Hagakure* (Ascuns de frunze/ Frunze ascunse)

*Înțelegerea dintr-o clipă vede timpul nesfârșit.
Timpul nesfârșit e cât o clipă.
Când înțelegi momentul nesfârșit
Devii persoana care îl vede.*

Paul Reps, Nyogen Senzaki, *Zen. Cele mai frumoase scrieri*

Cum a apărut o asemenea scriere? Există oare vreo cale de a înțelege caracterele scrise ale limbii japoneze la un alt nivel decât acela al unei memorări mecanice? Acestea sunt întrebările pe care mi le-am pus în octombrie 1997, de îndată ce am început studiul limbii japoneze la Universitatea Kobe, din orașul cu același nume. Bursa de cercetare oferită de Monbukagakushō (Ministerul învățământului și cercetării din Japonia) mi-a schimbat ... destinul, deschizându-mi drumul înspre o cultură pentru a cărei cunoaștere trebuia, într-un anume fel, să mă nasc din nou ... într-o nouă limbă și un nou mod de exprimare, într-o nouă scriere și un nou fel de a citi (pe verticală de la dreapta la stânga), într-o nouă gândire și fel de a fi, în veșminte cu totul noi ...

Kobe [noiembrie 1997]
(în fața unui *jinja*, altar shintō)

Dacă, în învățarea scrierii japoneze, silabarele *kana* (*hiragana* și *katakana*) îmi păreau mai accesibile, fiind corespondentul grafic al unor silabe fonetice, sistemul de scriere *kanji*, ce folosește caracterele logografice împrumutate din scrierea chineză, a reprezentat pentru mine revelația unui univers nemărginit de semne și de necuprins ca sensuri și interpretări. Numărul de *kanji* învățate la cursuri creștea pe măsură ce înaintam în învățarea limbii, iar memorarea mecanică nu mă ajuta prea mult ... Îmi dădeam seama că trebuia să existe și o altă cale de a învăța *kanji* și căutam, în sinea mea, o apropiere, întrucâtva din interior, de această formă grafică, concomitent cuvânt și imagine ... Așa a apărut dorința de a începe exercițiul caligrafiei, din intuiția că, la începuturi, un *kanji* trebuie să fi fost realitatea reprodusă printr-o linie și un punct, iar, mai apoi, tot mai stilizat și abstract, urmele lor ...

Un an mai târziu am început cursul de caligrafie. La prima oră am aflat poziția corectă a corpului, am învățat cum să țin pensula în mână, cum să înmoi pensula în tuș. De aceea, când *sensei* (,profesor, maestru'), cu o curiozitate abia stăpânită, m-a întrebat: *Tu, sigur, n-ai mai făcut caligrafie niciodată?!*, am privit și eu cu oarecare uimire prima mea lucrare de caligrafie ... Caligrafiasem *kanji*-ul 海 (*umi*) care înseamnă ,mare' sau ,ocean'. *Iubesc marea*, mi-am spus în sinea mea ... Și mi-am închipuit că scriu pe nisip ... Așa a început totul: cu *marea*, cu o pensulă din păr de bursuc, cu hârtia de orez și cu urmele de tuș negru ...

海 • Mare, ocean [1998]

Cu ocazia ceremoniei de încheiere a anului universitar (martie 1999), decanatul mi-a cerut să rostesc Cuvântul de mulțumire din partea studenților străini de la Facultatea Cross-Cultural Studies a Universității Kobe, unde învățasem și eu. Mi-am încheiat discursul mulțumind pentru prilejul întâlnirii fericite cu caligrafia japoneză, pe care o practicam deja de câteva luni, și am arătat prima mea lucrare de caligrafie, *Marea* (海) caligrafiată la primul curs. Am înțeles impresia puternică pe care o creasem printre cei prezenți abia la câteva zile după eveniment, când, contrar uzanțelor, rectorul Universității Kobe, Acad. Yasutomi Nishizuka (1932-2004) [nominalizat Nobel pentru medicină în acel an] m-a invitat, prin secretariatul rectoratului, în biroul său. Mă aflu în Japonia de mai bine de un an și știam deja cât de severe și stricte pot fi codurile japoneze de comportament, astfel încât să-mi dau seama că, prin această invitație, normele formalismului japonez fuseseră lăsate la o parte. Emoționată de onoarea invitației, nu bănuiam care va fi profunda semnificație a acelei întâlniri ...

Dacă învățarea limbii japoneze și exercițiul caligrafiei m-au făcut să mă nasc ...a doua oară, într-o nouă cultură, întâlnirea cu Acad. Yasutomi Nishizuka mi-a prilejuit adevăratul *botez* în arta caligrafiei: Domnia Sa mi-a oferit un sigiliu (*tenkoku*) din jad, în care încrustase

numele meu de caligraf *Roteika* • 路貞香¹. Aveam nevoie de un asemenea sigiliu² pentru a-mi semna, pe viitor, lucrările de caligrafie. (Gravarea sigiliilor în pietre semiprețioase reprezintă o ramură a artei caligrafiei și a fost pasiunea domnului rector Yasutomi Nishizuka; arta sigiliilor se realizează cu cuțite speciale, caracterele se inscripționează în imagine de oglindă și necesită o îndemânare extraordinară, fiindcă, asemeni caligrafiei, ale cărei linii nu pot fi îndreptate, nici arta gravării sigiliilor nu cunoaște erori.)

送別会 • Ceremonia de încheiere a anului universitar, Universitatea Kobe [1999]
(împreună cu Acad. Prof. Univ. Dr. Yasutomi Nishizuka, rectorul Universității Kobe)

Inițierea mea pe *calea* caligrafiei a continuat ... O inițiere care presupune atât cunoștințe, cât și practică, dar și trecerea, pe măsură ce înaintam în învățare, de la pensula cu părul scurt de bursuc, folosită în studiul caligrafiei *shūji*, la stăpânirea pensulei mari, din păr de cal, folosită în *shodō* (pensule vizibile în imaginea de mai jos) ...

¹ Numele meu japonez este compus din ideogramele: RO 路 ,drum' + TEI 貞 ,puritate'+ KA 香 ,parfum', care s-ar putea traduce prin ,drumul pe care se simte un parfum de puritate'; numele, ales de *sensei* la primul curs de caligrafie, a devenit Roteika deoarece nu există silaba „di” în limba japoneză. Semnătura caligrafului apare într-o lucrare de caligrafie sub forma unui sigiliu (materializată optic orintr-o pată de culoare roșie).

² Deși revenisem în țară, Acad. Yasutomi Nishizuka mi-a trimis, cu câteva luni înainte de a părăsi această lume, alte patru sigilii cu numele meu, gravate în linii caligrafice diferite. În funcție de stilul în care caligrafiez, folosesc, și azi, unul sau altul din aceste sigilii...

Japonia în caleidoscop, eveniment în cadrul Simpozionului internațional:
日本語出来ます. 20 de ani de studii japoneze la Universitatea Babeș-Bolyai,
Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca [2018]

Dar, întrucât *vorbele nu pot descrie totul*, după cum atrage atenția un *koan zen*, voi desfășura, în continuare, *ruloul* amintirilor mele prin imagini, câteva repere temporale reprezentând expoziții și evenimente, mărturii ale dedicării mele pe *calea* caligrafiei japoneze ...

ロディカさん
漢字基本に
熱中です

ロディカさん漢字基本に熱中です。(Rodica-san este pasionată de fundamentele caracterelor kanji, a notat Myōkai Junseki sensei pe partea verso a fotografiei) [2003]³

³ L-am avut maestru caligraf pe Myōkai sensei în timpul unei burse de cercetare oferite de The Japan Foundation Japanese Language Institute Kansai, din Osaka, Japonia.

Septembrie 2002

International Forum. Asian Film and Multi-Cultural Art Exhibition, Hyogo Prefectural Museum of Art, Kobe, Japonia (expoziție colectivă, ce reprezintă debutul meu cu lucrări de calligrafie japoneză expuse în muzee ...)

第4部 美術展 / Art Exhibition 10:00~17:00
兵庫県立美術館ミュージアムホール一階

留学生による異文化芸術展(仮称) - 展覧(仮称) -
"Multicultural Art Exhibition" by International Students ~Dated from Hyogo~

9・11 同時多発テロの被害で終わった21世紀は、今までの私たちの「国家」や「価値」への意識を根柢から覆し、未来への考慮が不可欠な時代となりつつあります。しかし経済や外交の動きがこれだけ速く、文化や芸術の交流こそが「対話」と「理解」への多岐の「共通点」になるのではないのでしょうか。30周年を迎えた私たちの留学生とホストファミリーの交流活動の中には、経済やアジアの多様な価値の探り手となるだろう人が育ってきています。これらは国際化するグローバル化の中で育ちながら進んでいく「異文化」や「価値」で文化の異なる人々を結ぶ、ひとつのきっかけ、ひとつの橋渡しとなるのではないかという「異文化」こそが重要なのではないでしょうか。今後は日本や世界の各地で活躍している卒業留学生(在日留学生も含む)たちによる「多文化芸術展」を、「異文化フォーラム」と同時に下記のように開催いたします。

21st century, beginning with the earth-shaking 9-11 Terrorist Attacks will be the time when no one can foresee its future, overlooking our recognition of "nation" or "peace" completely in the situation where neither politics nor foreign policy seems to work very effectively, "cultural exchange" may be the only one to promote "dialogue" and "peace" among people with different cultural backgrounds in our 30years' exchange activities, we have many promising international students who would be the bridges in the future world of arts in Asia or in the world. In this global and rapidly changing world, what occurs most at "the place" where people meet, and has led an active life rather than one's ethnic background or nationality. Many ex-international students who lived and left Kobe have now been widely acclaimed as the promising artists in and out of Japan. We will hold the "Multicultural Art Exhibition" displayed by these international students, as follows.

We would like you to drop by and enjoy their diverse world of art.

出展者 / Exhibitors

<p>Rodica Frentiu さん</p> <p>1967年 ルーマニア生まれ 1997~1999年 神戸大学文学部 言語学修士課程 修了 神戸大学文学部(仮称)</p>	<p>Kumara Kodagoda Hettiaratchchi さん</p> <p>1962年 スリランカ生まれ Frederickson, Sri Lanka 卒業 M.Sc. Degree in Humanities in Humanities 京都府立大学修士号 2002年 神戸大学大学院修士課程在学中</p>	<p>Jahanara Moijan さん</p> <p>1970年 イラン生まれ 1990年 神戸大学 芸術学部卒業 2002年 神戸大学大学院修士課程在学中</p>
<p>安達 さん</p> <p>1959年 中国津島生まれ 1982年 東京藝術大学卒業 1989年 東京 神戸大学教育学部研究員 現在 日本書院美術家連盟理事</p>	<p>成 朝霞 さん</p> <p>1963年 中国寧波生まれ 1986年 東京芸術大学卒業 1988年 神戸大学教育学部研究員 2002年 神戸大学教育学部研究員</p>	<p>辛 謙 さん</p> <p>1965年 中国北京生まれ 1986年 四川工業学院大学 機械工学卒業 2002年 神戸大学文学部(仮称)在学中</p>
<p>金 珠政 さん</p> <p>1971年 中国天津生まれ 1993年 電気科大 自然科学科卒業 2002年 神戸大学大学院人間科学在学中</p>	<p>程 光華 さん</p> <p>1968年 中国山東生まれ 1994年 日本武蔵 師範学部美術系卒業 2002年 京都工芸繊維大学 造形工芸研究科在学中</p>	<p>文 曉媛 さん</p> <p>1979年 中国江蘇生まれ 1997年 西安美術学院 西安美術学院 中国美術学院人文学部 2002年 神戸大学大学院文学部在学中</p>

華 ~書~
Rodica Frentiu (ルーマニア)

1967 ルーマニア生まれ
1997~1999 神戸大学留学
2002 バベシ・ボイアイ大学講師

ルーマニアに帰国後、書と俳句集出版。雑誌「路真香」
2002年にはルーマニア語の歴史の本も出版
翻訳を通して、日本文化・心をルーマニアの人々に伝えている。

1967 Born in Romania
1997~1998 Studied at the Kobe University
2002 Lecturer of the Babes-Bolyai University

Published two books, "Anthology of Calligraphy and Haku" and "The History of Romanian Language"
Her nom de plume is "Ba-Toi-Ka" (路真香)
She has educated Romanians about Japanese culture through calligraphy.

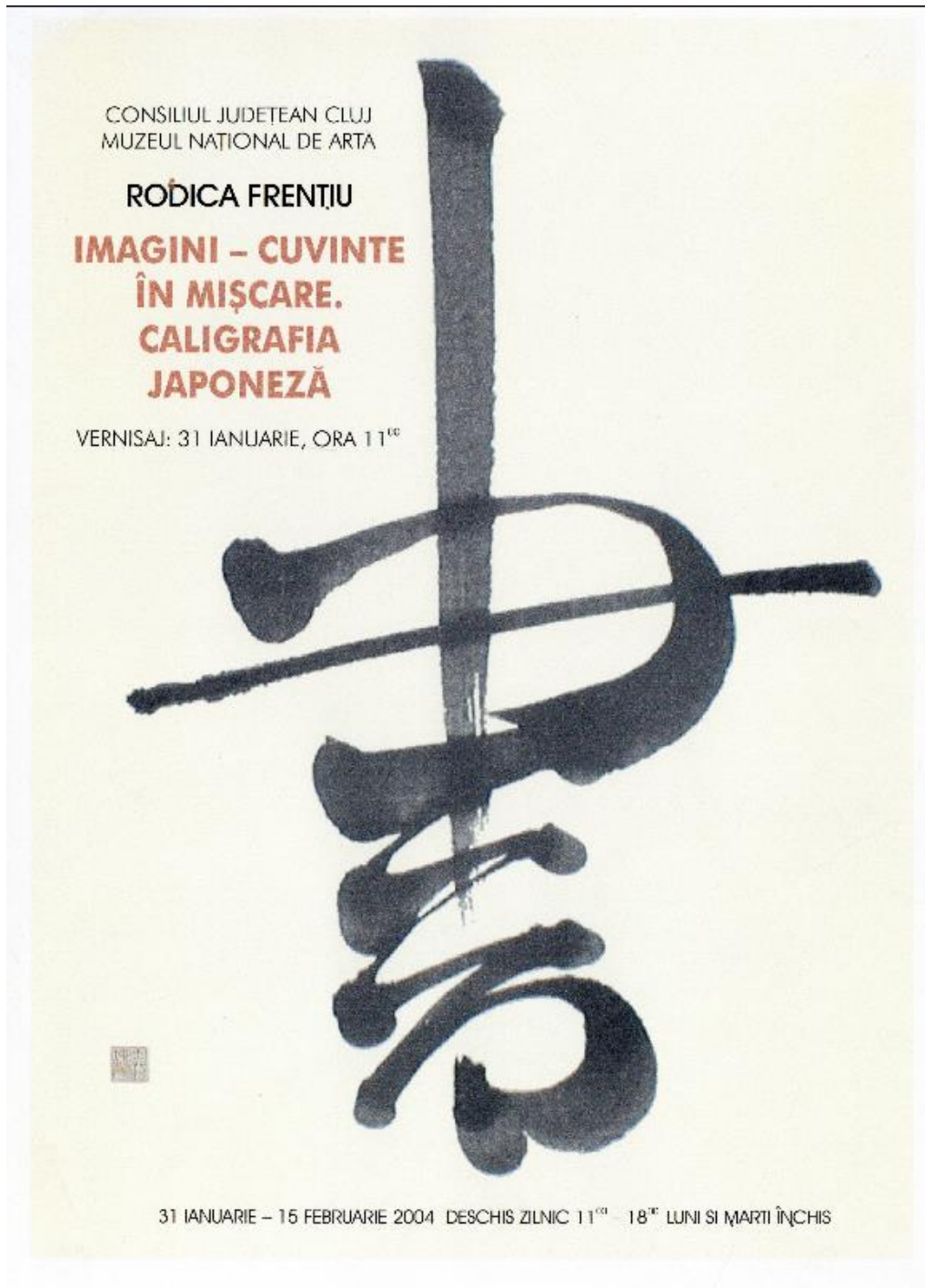
02 09 28

Hyogo Prefectural Museum of Art, Kobe (Japonia) [2002]

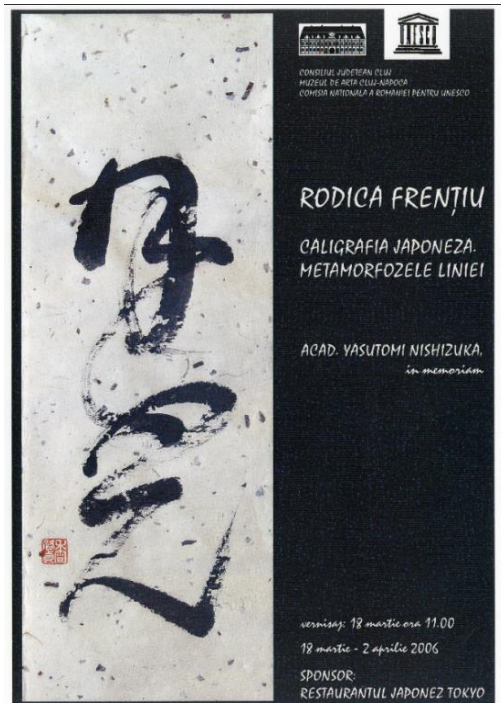
Ianuarie 2004

Imagini-cuvinte în mișcare. Caligrafia japoneză, Muzeul Național de Artă, Cluj-Napoca (expoziție personală)

Martie 2006

Caligrafia japoneză. Metamorfozele liniei, Muzeul Național de Artă, Cluj-Napoca (expoziție personală, dedicată memoriei Acad. Yasutomi Nishizuka)

Mai 2006

Caligrafia japoneză. Metamorfozele liniei, Muzeul Literaturii Române, București (cu ocazia unui dublu eveniment: lansarea romanului *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*, de Florina Ilis)

Februarie 2007

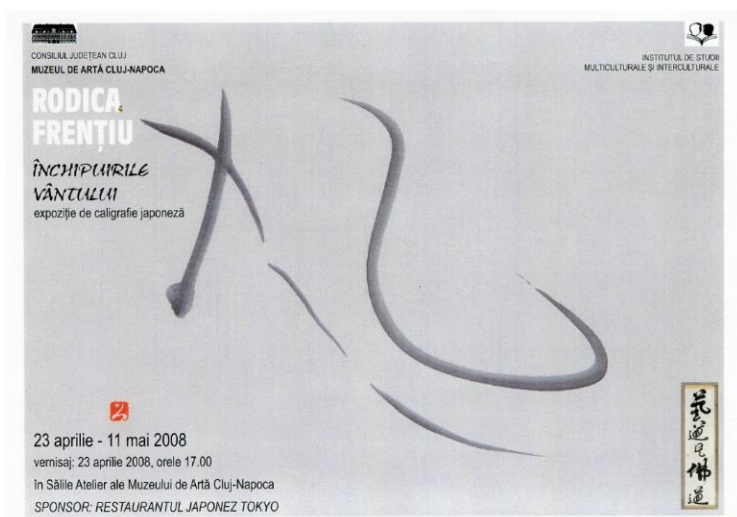
風物語・*Închipuirile vântului*, expoziție personală la sediul Fundației Japonia (The Japan Foundation), Tokyo, Japonia

(de la stânga la dreapta) Yoshio Okubo (vicepreședintele Fundației Japonia), Kazuo Ogoura (președintele Fundației Japonia), Prof. Univ. Dr. Emerit Yoshihiko Ikegami (Universitatea Tokyo), Kazuaki Kubo (asistent special al președintelui)

Aprilie 2008

Închipuirile vântului, Muzeul de Artă Cluj-Napoca (expoziție personală)

August 2010

Fundația Japonia, Institutul de limba japoneză Urawa, Tokyo, Japonia
(Luasem în mână, între timp, pensula cu păr de cal...)

時空・Timp și spațiu
The Japan Foundation, Japanese Language Institute Urawa, Tokyo

Iulie 2012

Meditațiile pensulei, Muzeul Național al Țăranului Român, București (expoziție personală, dedicată victimelor dezastrului natural și nuclear de la Fukushima din 2011)

Muzeul Țăranului Român, București

Centrul de artă și cultură japoneză, Cluj-Napoca

Rodica Frențiu

CALIGRAFIA JAPONEZĂ:
MEDITAȚII DIN VÂRFUL PENSULEI

În memoria victimelor cutremurului
din 11 martie 2011, Tohoku (Japonia)

18 iulie ~ 29 iulie
2012

VERNISAJ:
18 iulie, ora:

E.S. Ambasador Natsuo Amemiya (Ambasada Japoniei din România),
Nobumitsu Takamatsu (atașat cultural al Ambasadei Japoniei din România),
Virgil Nițulescu (directorul muzeului)

Octombrie 2013

神戸大学と私—異文化間交流における自己発見—・ *Eu și Universitatea Kobe: descoperirea sinelui într-o cultură străină*, prelegere în cadrul Simpozionului internațional *Dai 10 kai Kobe daigaku ryūgakusei hōmu kamingu dei*, Universitatea Kobe, Japonia

Universitatea Kobe [2013]

Ianuarie 2015

瞬間記憶・ *Memoria clipei*, expoziție personală la sediul Ambasadei României din Tokyo

 EMBASSY OF ROMANIA
to Japan

The Embassy of Romania
has the honour to invite you
to the Opening Ceremony of the Japanese Calligraphy Exhibition
"Memory of an instant"
Works by Prof. Rodica Frențiu
followed by a vin d'honneur

Date: Tuesday, January 27, 2015
Hour: 18.00
Venue: EMBASSY OF ROMANIA
3-16-19 Nishi Azabu, Minato-ku, Tokyo

RSVP by enclosed reply sheet or
e-mail to office@ambrom.jp

Those unable to attend the Opening Ceremony can visit the exhibition between
28 - 30 January 2015 (09:30 ~ 13:00; 14:00 ~ 17:00)

(de la stânga la dreapta)
 Prof. Reiko Ota (Showa Women's University,
 Tokyo), E.S. Dl. Ambasador Radu Șerban,
 maestru caligraf Nishida Senshū⁴

Noiembrie 2015

Luna în apă, Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca (expoziție personală)

(de la stânga la dreapta) Tudor Sălăgean (directorul muzeului), Irina
 Petraș (critic literar, președinta USR-Filiala Cluj), Dan Breaz (critic de artă),
 Nobumitsu Takamatsu (atașat cultural al Ambasadei Japonia din România)

⁴ Pentru detalii despre Nishida Senshū *sensei* (1936-2015) vezi Bunpei Tamiya (ed.), 書一戦後六十年の軌跡 *Sho. Developments in the Art of Japanese Calligraphy Over the Last Six Decades 1945-2005*, Tokyo: Bijutsu-Nenkansha, 2005, pp. 850, 205 sau 墨・書が楽しくなる雑誌 *Sumi. The general guide to Japanese „Sho”*, nr. 206, septembrie-octombrie 2010, Tokyo: Geijutsu shinbunsha, pp. 120-121.

Octombrie 2018

Amintirile pensulei, Casino, Centru de cultură urbană din Parcul Central „Simion Bărnuțiu”, Cluj-Napoca (expoziție personală cu ocazia evenimentului 100 de cireși japonezi pentru municipiul Cluj-Napoca din partea orașului Matsuyama, Japonia, în Anul Centenarului Marii Uniri)

桜花 • Floarea de cireș

Nu credeam să-nvăț vreodată caligrafia japoneză ...

Cum există stări care nu se lasă cuprinse de gândire și cuvânt, inefabilul artei caligrafiei tinde să se risipească în străfulgerări de o clipă. Și, totuși, în urmele negre de tuș rămâne ceva din chemarea tainelor lumii nevăzute. Scriere aparent automată și, inevitabil, supusă capriciilor inspirației, de vreme ce nu cunoaște revenirea și corectura, arta caligrafiei conferă o formă vizibilă impermanenței și clipei. Urma lăsată de pensulă pe coala albă din orez este mișcarea ritmică și rapidă a trăirii logogramelor caligrafiate. Nu se interpretează trăirea lor, nu se analizează cuvintele, ci se *vizualizează* mișcarea prin care se dezvăluie hârtiei *clipa cea repede*, pentru ca taina clipei prezente să treacă (i-mediat) în veșnicia amintirii ...

瞬間記憶・Memoria clipei⁵

⁵ *Platinum Prize (Premiul de platină)* la Expoziția internațională de caligrafie *Connect the World. International Japanese Calligraphy Exhibition. Global Shodo @ Yasuda*, Hiroshima, Japonia, 2017, secțiunea *Calligraphic Character Design*.

Caligrafia mea încearcă să surprindă, printr-o linie neagră, neîntreruptă, - pe care, neașteptat, vârful despicat (în mod ...misterios?!) al pensulei a dublat-o ca un ecou ce reverberază în timp - , emoția clipei ce se (pe)trece ...